

טלין

(Tallinn). עיר נמל בים הבלטי, בדרום-מערב המפרץ הפיני, בירת אסטוניה. תחילתה במאה ה-13, ומאות שנים שלטו בה דנים, גרמנים, שוודים ורוסים, ושמה היה רול (Revel). ב-1919 נהיתה לבירת אסטוניה העצמאית והיא חזרה ונקראה ט'. ערב מלחמת-העולם השנייה ישבו בה כ-150,000 נפש.

הקהילה היהודית בט' הוקמה באמצע המאה ה-19 בידי 'קנטוניסטים' (חיילים שבילדותם נלקחו לצבא הרוסי) שהשתחררו וששמרו על יהדותם. ערב מלחמת-העולם השנייה ישבו בט' כ-2,300 יהודים – כמחצית מיהודי אסטוניה. נוסף למוסדות הקהילה המקומית פעלו בט' גם המוסדות המרכזיים של יהדות אסטוניה, שנהנתה ממערכת אוטונומית. ב-1940-1941, כשנכללה אסטוניה בברית-המועצות, פוזרו רוב המוסדות הללו. כמה מאות מיהודי ט' היו בין תושבי העיר שנאסרו מסיבות פוליטיות והוגלו לקצווי ברית-המועצות.

עם פלישת הגרמנים לברית-המועצות (22 ביוני 1941) התנדבו יהודים רבים ליחידות הגנה מקומיות. בפינוי ט' מתושביה, שאירגנו השלטונות, הצליחו כמחצית מיהודי העיר להימלט מט' הנצורה, למרות ההפגזות הכבדות.

ב-25 ביולי 1941 כבשו הגרמנים את ט'. מיד לאחר הכיבוש נגזר על היהודים לענוד טלאי צהוב והוטלו עליהם הגבלות שונות. חלק מהנשים והילדים נשלחו לעבוד בכריית כבול ובעבודות אחרות. רוב הגברים היהודים רוכזו בבית-הכלא העירוני, ובחודשים ספטמבר-אוקטובר נורו בקברנמה (Kabarneeme), באתר ההריגה בקאלווי-ליווה (Kalevi-Liiva). את מעשי הרצח עשו בעיקר משתפי-פעולה אסטונים, חברי הארגון 'אומאקייטסה' (Omakayetse) בפיקוד גרמנים אנשי זונדרקומנדו 1a. לפי רישומי הגרמנים מיום 19 בדצמבר 1941 נרצחו עד אז 610 יהודים, ובחודשים הראשונים של 1942 נרצחו שאר יהודי ט' ששרדו עד אז.

ב-22 בספטמבר 1944 שוחררה ט' בידי הצבא האדום. חמישה יהודים בלבד שרדו בעיר, אך בתוך זמן מה חזרו אליה חלק מהיהודים שהוגלו ממנה או שהוצאו ממנה בעת פינוייה, ומספרם הגיע עד ליותר מ-1,000. בשנות ה-50 וה-60 התיישבו בה גם יהודים מאזורים שונים בברית-המועצות, ובמפקד 1971 נמנו בה 3,754 יהודים.